

1

Rusové odtáhli z města za deštivé noci, pět dnů poté, co se zběh Pavel Osipov zabydlel ve sklepě Stejskalovic domku. Nikdo z místních obyvatel nezaznamenal, že by se před jejich odjezdem stalo něco mimořádného, co by zasluhovalo pozornost. Někteří se však pozastavili nad tím, že už pár dnů před odjezdem nezahledli v ulicích jediného vojáka. Žádný už neokouněl před výlohami či biografem, nevysedával v hostinci ve společnosti usedlíků, kde býval častován pivem, kořalkou a vínem, a nehrál s nimi kuželky. Nikdo neproháněl míč s výrostky na místním fotbalovém hřišti a nenechával se zasvěcovat do umění jízdy na bicyklu.

To všechno se stalo minulostí, a život tak poznenáhlu nabýval obvyklého předválečného koloritu. Korzovalo se po obou stranách náměstí a po hlavní ulici k nádraží. Už chyběly jen uniformy vojáků se lvíčkem na čepicích, jak je znali do března devětatřicátého a o jejichž návratu do opuštěných kasáren se po odjezdu Rusů vášnivě diskutovalo, zejména mezi provozovateli pohostinství i dalších živností, pro něž byl zisk z armádních zakázek lukrativní. A právě tolik očekávané uniformy se doposud neukazovaly.

A přesto se cosi událo, co se zběhem muselo mít souvislost. Michal to ohlásil Jindřichovi hned v ten den, kdy nastoupil v cihelně.

„Měli jsme doma návštěvu,“ prohodil tajuplně, když ho

Jindřich uvedl do své bývalé kanceláře. „Byli tři a zajímali se, jestli jsme se stýkali se sovětskými vojáky, o čem jsme s nimi mluvili a jestli docházeli k nám do bytu.“

Jindřich zpozorněl a pro jistotu zavřel dveře. „No a?“ pobídl Michala netrpělivě. „Znals ty chlapy? Byli zdejší?“

„Jeden byl v předválečný uniformě a měl hodnost poručíka. Představil se jako příslušník obranného zpravodajství. Druhý taky v uniformě v hodnosti rotmistra. A třetí civil z národního výboru.“

„Představil se jménem?“

„To mi vypadlo z hlavy, ale byl menší, o něco starší než vy, málo vlasů a měl předkus.“

„Bártík,“ vydechl překvapeně Jindřich.

„Jo, už si vzpomínám, tak nějak se jmenoval. Museli jsme se jim všichni ukázat. Vypyтали se taky na příbuzenstvo mimo město. Jak víte, otcovy sestry jsou provdané za Čechy a bydlí taky tady. Jak jsme později zjistili, i u nich byli. Otec rozhodně popřel, že by s někým hovořil, a to byla pravda. Zakázal nám to všem a radil nám, abysme se jim vyhýbali. To ovšem před nima nezdůvodnil, prostě jim řekl, že s nikým nemluvil, a hotovo. Totéž já a sestra. Matky se na nic neptali. Asi věděli, že není Ruska.“

„Slídili po bytě?“

„Ne. Je malý, a tak pochopili, že se tam nikdo nemůže skrývat. A v baráku je dalších deset partají. Chovali se celkem zdvořile. Asi po půlhodině odešli s doporučením všechno podezřelé hlásit na národním výboru právě tomu panu Bártíkovi.“

„Co tím podezřelým mysleli? Neupřesnili to?“

„Setkání s lidma, které neznáme a kteří by nás vyhledali. A taky je zajímalo, co dělám, kde pracuju. Řekl jsem jim, že končím v pivovare a nastupuju v cihelně. O vás jsem samozřejmě nemluvil, ale jak jsem se zmínil o cihelně, tak ten Bártík se hned celý rozzářil a řekl mi, že právě tam donedávna pracoval taky a že dělám dobře, že nastupuju v tak významným provozu, co se právě zbavuje Němců.“

„Neřekl, že mě zná?“

„Ne, vůbec nikoho nejmenoval.“

Jindřich stál u okna a pohrával si s okrajem závěsu.

„Přemýšlím, co ta návštěva mohla znamenat. Říkals, že byli taky u vašich příbuzných? Pak to mělo svůj smysl. Předpokládají, že ten Rus mohl navázat kontakt s některým z usedlých krajanů, na kterého třeba nahodile narazil, a ten mu napomáhal. Kolik Rusů kromě vašich příbuzných ještě žije ve městě, máš o tom ponětí?“

„S dědečkem se tu usadily další dvě rodiny, Romiševských a Melnikovovi. Starý pan Melnikov, co byl dokonce starší než dědeček Rogozin, prý ještě žije a je mu skoro devadesát. Provozoval zámečnictví v Plavecký ulici.“

„O něm jsem slyšel. Je tam ta dílna ještě?“

„Vede to teď Voborník, jeho vnuk. Jeho otec se oženil s Melnikovovou dcerou.“

„Zkus zjistit, jestli u nich byli taky.“

„To udělám.“

„Co na to otec, když odešli?“

„Pořádně to s ním hnulo. Do řeči mu nebylo. Později si mě zavolal a radil mi, abych se nikde moc neukazoval a nevedl žádný řeči. A z práce chodil rovnou domů.“

„Řekls mu, že měníš místo?“

„Jo, to taky, to už dřív... Ale že by to mělo něco společného s váma, ho asi nenapadlo. Jenom se zajímal, jestli to dělám kvůli penězům a dostanu víc. No, raději jsem řekl, že to vyjde nastejno, jenom práce bude zajímavější.“

„Dostaneš víc, o to se postarám. Máš nárok na stejný plat, jaký jsem dostával já.“

„Moc vám děkuju, pane správce.“

Jindřich ho poplácal po rameni. „Bud' opatrný, ti chlapi něco čoujou a bylo by pro nás neštěstím, kdyby někde zachytili stopu. Ani tady se s nikým nevybavuj, rozumíš? Jen služební záležitosti. Jsi tady nový, pár dní tě budou okukovat a pak každému zevšedníš, jako kdokoliv jiný. A teď pojd', ukážu ti provoz.“

Na dobývce hlíny, když přihlížel provozu korečkového rypadla, se do jednotvárného hlomozu stroje ozvalo jeho jméno.

Překvapeně se rozhlížel, až spatřil světlou hlavu, jak se vyklání z kabinky rypadla. „Michale, ty pardále, kde se tady bereš? Co tě sem přitáhlo?“

„Kovařík!“ vydechl užasle. „Vůbec jsem neměl tušení, žeš zakotvil v cihelně.“

„Co tady pohledáváš? Tady se musí makat, hochu, tvrdě makat!“

„To koukám, že to není žádná lehárna. Ode dneška sem patřím taky...“

Pokračovali v obchůzce a Kovařík za nimi hleděl z kabiny.

„Vůbec jsem netušil, že je tady,“ říkal Michal rozjařeně, „přes rok jsme se neviděli. Však víte, jak to s ním bylo...“

„Vím.“

Po návratu do někdejší Gruntovy kanceláře Jindřich pokračoval ve vyklízení pozůstatků po svém předchůdci. Už dřív si ze skladu přinesl plátěný pytel a zpola ho napěchoval svazky listin, aniž do nich nahlédl. Vedle propagačních oběžníků, hlášení a nařízení všeho druhu tu byly i noviny a časopisy. Po skříni byl na řadě psací stůl. Vyprázdnil zásuvky, a když tkalounem uzavíral plný pytel, zavadil pohledem o vybledlý obdélník na stěně za psacím stolem.

Začal pátrat. Pod skříní nic nebylo. Teprve když nahlédl do škvíry mezi skříní a dřevěnou stěnou, spatřil obrazový rám. Byl to Hitlerův fotoportrét v obligátním provedení. Položil ho na stůl a kapesním nožem vyřízl zadní výplň z tvrzeného papíru. Vyňal reprodukci, zmačkal ji, hodil do umývadla a zapálil. Popel spláchl a prázdný rám vrátil za skřín s tím, že se ještě může hodit.

2

Vytrvalé řinčení telefonu ho vyburcovalo z mělkého spánku. Hmátl po hodinkách na přistavené židli. Světelný ciferník ukazoval čtvrt na dvě. Spustil nohy z postele a šel do předsíně.

„Pan Klemsa?“ ozval se ve sluchátku nakřáplý mužský hlas.

„Ano, kdo volá?“ opáčil nevrle.

„Leon Posiles. Znáte mě z dřívějšíka, býval jsem notářem. Chtěl bych jen informaci, než budu pokračovat. Máte ve městě krematorium? Víte, čtyři roky jsem tady nebyl, mohlo se ledacos změnit.“

Chvilí váhal, zda vůbec má odpovědět. Ale majitel hlasu a vědomí, odkud se vrátil, mu zabránili sluchátkem seknout. „Ne, tuhle vymoženost jsme si nepořídili. Nebožtíci ke kremaci se dál vozí do Prahy.“

„V tom případě vás musím upozornit, že právě poblíž probíhá kremace lidských ostatků. A nevolám vám náhodou, protože se odbývá v cihelně. Kouř z komína je jasným důkazem.“

„Ale to přece...“

„Pane, moc dobře vím, co říkám, a ujišťuju vás, že jsem zcela při smyslech. Proto vás vyzývám, abyste to osobně prověřil. Zajedu k vám autem, vím, kde bydlíte. Vašeho otce i vás znám od vidění. Počkejte na mě na chodníku, jsem tam za pár minut. Přesvědčíme se o tom na místě.“

Telefon se odmlčel. Se zpožděním se Jindřich přistihl, že oněmělé sluchátko stále drží u ucha a v hlavě mu víří chaos myšlenek, z nichž se zachytila jediná: nachází se při plném vědomí, musí se obléknout a vyjít na ulici. Vrhel se do koupelny, a aby se vzpamatoval, opláchl si obličej ve studené vodě. Když si otíral tvář, setkal se v zrcadle s otcovým zmateným pohledem.

„Něco se semlelo v cihelně,“ zabručel neochotně, odhodil ručník na věšák a protáhl se kolem něj, „noční směna provádí výpal. Musím tam.“

„Nějaká nehoda?“ zajímal se rozespaly otec.

„Nevím nic bližšího. Možná se nepovedla várka, stává se to. Uvidíme...“

Z hloubi liduprázdné, špatně osvětlené ulice se po chvíli čekání přiblížil malý, světlý automobil. Když zpomalil u okraje chodníku, poznal Jindřich model Škoda Popular. Vůz zastavil na pár kroků před ním, silueta muže uvnitř se naklonila a dvířka se otevřela. Muž za volantem ani nevyhnul motor a okamžitě se rozjeli. V slabém světle Jindřich

viděl jeho ostrý profil s protáhlým zahnutým nosem, připomínající ptačího dravce, a jeho ruce, nezvykle hubené, zaklesnuté do volantu, se podobaly divoce pokrouceným kořenům.

„Ničeho bych se byl nevšiml, kdyby vítr nevál od jihozápadu a nehnal mi kouř z cihelny rovnou do oken,“ promluvil Posiles tiše do unylého předení motoru. „To se občas stávalo, už když jsem se tam na kopec kdysi nastěhoval. A taky jsem po čerstvých zkušenostech v tom pachu zachytil cosi... až jsem se zhrozil, že jsem pořád ještě v tom koncentráku... A najednou to tu bylo zase. Zase! Vyšel jsem na balkon, na dechl se, a hned jsem věděl, že se nemůžu mýlit.“

Jindřicha se zase zmocnil pocit, že se doposud neprobudil. Sáhl do kapsy pro cigarety a zapálil si.

„Tohle ovšem voní jinak a určitě se nemýlím, když to označím za prvotřídní tabák,“ poznamenal uznale Posiles.

„Promiňte, ani jsem se nezeptal,“ natáhl Jindřich ruku s rozevřeným pouzdem před notáře.

Automaticky si vzal, aniž spustil pohled z ubíhající silnice před předním sklem. Připálil mu. Přehoupli se přes železniční přejezd. Na semaforech svítila červená návěstí a závory čnely k noční obloze jako hlavně protiletectvých děl. V nádražní budově svítila okna v přízemí. Za přejezdem to bylo k cihelně už jen pár set metrů. Vůz se natřásal, jak přejezdi z asfaltového povrchu na kostrbaté dláždění. Pak na zdusáný povrch. Minuli dřevěnou boudu vrátnice. Uvnitř se svítilo, ale skrze okno nikoho nespatriil. Posiles zpomalil a tázavě pohlédl Jindřicha, kde má zastavit.

„Zajeďte támhle,“ ukázal k rozevřeným vratům tvarovací linky, kde spatriil hlouček postav pod nástěnnou lampou.

Světla reflektorů vozu při obrátce na okamžik přešla po bledých oválech obličejů, a než zastavili, pár mužů jim vykročilo vstříc. Z těch příznaků ihned rozpoznal, že tu vskutku k něčemu mimořádnému došlo a musí se připravit na přijetí neradostných zpráv. Jako první k němu zamířil Lauch. Tvář měl ztrhanou zděšením, až se Jindřichovi sevřel žaludek z jistoty, že ho notář nezburcoval nadarmo. Jenom mimoděk

si povšiml, že všichni přítomní v noční směně, jak je tu za dlouhé roky znal, jsou Němci, parta od pecí s předákem. Na pracovních mundúrech jim svítily bílé pásky na rukávech a předák přímo přetékal touhou promluvit první, ovšem z respektu k Lauchovi se držel stranou a jenom naprázdno pohyboval ústy.

Lauch, opakoval si Jindřich v duchu, co tu v noci pohledává, obvykle tu nebývá, přivolal ho někdo? Teď stál před ním, třásl se po celém těle a nevěděl, jak začít.

Zasáhl Posiles. Přistoupil před stěnu krajní vypalovací komory a přitiskl na ni dlaň: „Co je uvnitř?“

„Várka cihel,“ špitl kdosi česky.

„A dál?“

Skličující mlčení za rozpačitých výměn pohledů.

„Ptal jsem se, co dalšího je uvnitř?“ opakoval s klidným důrazem.

Poté se Lauch zpříma podíval na Jindřicha a se zarputilým odhodláním řekl: „Nemůžou za to. Přivezli ho už mrtvého a nařídili, aby ho strčili k cihlám. Namířenému samopalu se nedá vzdorovat. Bylo to před půlnocí, kdy se prováděla navážka. Nebyl jsem u toho. Zavolali mě, až když komora byla v provozu, a oni odjeli. Dorazil jsem sotva před půl hodinou.“

„Kdo to byl?“ vyzvídal Posiles. „Ten mrtvý?“

Lauch zaváhal. Vyhlížel bezradně, jak tam nachýleně stál se svěšenýma rukama.

„No tak,“ pobídl ho Jindřich a chvěl se mu hlas. „Znal jste ho?“

„Ovšem, kdo by ho neznal?“ vzchopil se Lauch a rozhlédl se po přítomných, jako by od nich očekával podporu. „Starosta města Markus Dintar.“

Jindřich s údivem vzhlédl. Až doposud kolovaly zprávy, že odjel s kolonou desátého května, ale jiní namítali, že v ten den jen opustil úřad a odklidil se na svůj rodinný statek v ne-daleké vsi.

„Kdo byli ti, co ho sem dovezli?“

„Byli tři a mluvili česky, ale nikdo je neznal. Měli limuzínu,

packarda, to by mohla být ta, co patřila starostovi,“ odpověděla Lauch.

Jindřich se po krátké úvaze rozhodl přivolat někoho z radnice, kdo má na starosti veřejnou bezpečnost ve městě. Lauch s Posilesem se před ním ubírali k správnímu baráku, když mu cestu zastoupil Kovařík.

„Kde se tady bereš, člověče?“ podivil se Jindřich. „Směna na rypadle ti začíná až v sedm.“

„Někdy zaskakuju v noci na vrátnici,“ připomněl mladík. „Potřebuju peníze, jestli mě přijmou na podzim do semestru, nikdo mě tam vydržovat nebude, tak využívám příležitost, kde to jen jde.“ Nejistě zatěkal pohledem po mužích, kteří Jindřicha provázeli. „Chtěl bych vám něco říct, pane správce. O samotě.“

„Jen klidně mluv,“ prohodil Jindřich rozmrzele, „nic víc nás už nemůže překvapit.“

„Znám ty chlapy, co sem přijeli,“ řekl. „Dva jenom od vidění, jednoho jménem. Dušana Krubu.“

„Kruha?“ opakoval Jindřich a sraštil čelo. „To mi nic neříká. Ze čtrnácti tisíc lidí ve městě si nemůžu pamatovat každého.“

„Je mu tak šestadvacet a má autodílnu na výpadovce na Beroun. Před válkou to tam vedl jeho otec. Často chodíval tančit k Černému orlu a nás mladší kluky tam zaučoval nové taneční figury. Obdivovali jsme se mu, holky na něj letěly. A ty dva taky znám odtamtud. Od té doby, co tancovačky zakázali, jsem žádného z nich neviděl.“

Jindřich ho vyzval, aby šel s nimi. V kanceláři, ještě než zvedl telefon, se od mládence dozvěděl další detaily. Kolem boudy vrátného projelo auto před půlnocí, aniž řidič zastavil. Vypnul motor až u vypalovacích komor a všichni tři vystoupili. Navážka už byla v pecích a chlapi ze směny se právě chystali uzavřít komory. Ti tři se s nimi chvíli o něčem dohadovali, a když se opovážil opustit boudu a vydat se k nim, aby zjistil, co jsou zač, objevily se v jejich rukou zbraně. Zacouval zpátky, zhasl stolní lampu a příkrčený je pozoroval oknem.

Trojice obstoupila auto a s napřáženým samopalem a pistolími přihlížela, jak cihláři ze zadního sedadla vynášejí cosi

zabaleného v plachtě a klopýtavě to nesou do komory, kde zbývalo dozrát úzký průlez... Dobrou hodinu tam vydrželi opření o kapotu, kouřili, bavili se, a jakmile se ukazatel žáru v první komoře zvedl do výpalné hodnoty, nasedli do vozu a odjeli. Hned poté vpadli k němu do boudy chlapi s vyděšeným předákem v čele a telefonem přivolali Laucha. Jejich příjezd je zastihl uprostřed dohadování. Technolog nakonec rozhodl, že vyrozumí četníky.

„Připrav se, že budeš svědčit, jen co se tady objeví,“ řekl Jindřich.

Nazelenalý pruh svítání se zvedal nad obzorem, když kolem hlídačské boudy projely dva vozy. Z Opelu Olympie vystoupil Bártík s dalším mužem, jehož Jindřich neznal. Byl v kožené pilotní bundě a manšestrových kalhotách. Vlasy měl sestříhané na ježka a sevřené široké čelisti dodávaly jeho tváři zarputilý buldočí výraz.

Druhý vůz byla otevřená vojenská kádéeefka z německé mobilní výstroje, z níž vystoupili dva muži v uniformách předválečné armády. Starší, odhadem sotva třicátník v hodnosti poručíka, a druhý, o poznání mladší, s distinkcemi rotmistra. Oba byli prostovlasí a lodičky měli ležérně zastrčené pod výložkami blůzy. Bártík se pátravě rozhlédl, postrčil si brýle na nose, a když spatřil Jindřicha, s očividnou úlevou k němu vykročil. Ukázalo se, že chlapík v kožené bundě je šofér ve službách národního výboru. Bývalý kolega přivedl oba uniformované.

„Pánové jsou z obranného zpravodajství, které si zde před několika dny zřídilo služebnu jako v každém posádkovém městě.“

Poručík se představil jako Hvozdecký, rotmistr se jmenoval Andrš. Jindřich je vyzval, aby ho následovali do kanceláře. O smrti starosty Dintara byl Hvozdecký už vyrozuměn četníky, kteří případ vyšetřovali ve vsi, kde měl statek.

Podle výpovědi očitých svědků ještě před soumrakem dorazil na statek německý motocykl s přívěsným vozíkem, obsazený třemi muži, jejichž totožnost nebyla zjištěna, ale podle řeči i přízvuku se nejspíš jednalo o Čechy. Sháněli se po

starostovi a jako důvod uváděli projednání jakési naléhavé záležitosti. Když se Dintar ukázal, jeden z nich vytáhl z kapsy pistoli a beze slova ho několika výstřely zabil. Pak přinutili čeledíny naložit mrtvolu do starostova auta a odjeli neznámo kam.

„Jak dlouho potrvá ten vypalovací proces?“ zajímal se poručík.

„Ještě několik hodin. Pak následuje fáze chladnutí, a ta potrvá do večera,“ odpověděl Lauch.

„Kdy bude možné proniknout dovnitř komory?“

„Chladicí sekce se otevře navečer a pak začneme s vyvážkou. Odtamtud je přístup do komor.“

„Rozumím, ale...“ zaváhal poručík a rozhlédl se, jako by si nebyl jist tím, co se chystal vyslovit. „Musíme se přesvědčit, v jakém stavu se nachází tělo. Potřebuju to uvést v protokolu.“

„Spálilo se na prach,“ vpadl do toho notářův řezavý hlas, „nesetkáte se s žádným zuhelnatělým torzem, jak byste třeba očekával. Spálily se i kosti. Nežůstane nic víc než hrst popela.“

Všichni se k němu překvapeně obrátili. Notář s neproniknutelným výrazem pokračoval: „Zpočátku se vypaří tkáň, to trvá pár minut. Z devadesáti procent je to voda. Pak dojde na kosti. Teprve při stoupajícím žáru se změní v popel. Od patnácti set stupňů výš.“

„Vy o tom nějak moc víte,“ vybafl podezíravě do nastalého ticha ten zamračený mladík v hodnosti rotmistra.

V okamžiku stál Posiles nad ním a oči mu sršely hněvem. Na vteřinu byl Jindřich přesvědčen, že v pohnutí smyslů ho udeří.

„Tak vy se opovažujete pochybovat o tom, jestli o tom něco vím? Říkáte to mně, kterému prošlo rukama za poslední roky, kdy mě odvezli do lágru, bezpočet mrtvol, když jsem je kladl do rozpálených pecí a přihlížel, jak se mění v prach, který jsem pak ještě žhavý vyhrabával a vozil do jámy, abych mohl založit další várku?“

Mám vám podat podrobný výklad, jak to s mrtvým člověkem probíhá v peci? Vám to nestačilo? Napřed pukne lebka a vylije se mozek, ten se ve vteřině vypaří, stejně jako oči. Pak dojde na tkáň, ta prohoří na kosterní korpus za pár

minut. A kostem to trvá v žáru dvou tisíc stupňů necelou půl-hodinu. Cihlářská pec dosáhne zrovna tolik. Chcete, abych pokračoval? Stačí vám to? Už jste pochopil, že toho vím víc než kdokoliv jiný?“

Posiles rotmistrovi před tvář nastavil dlaně. Ten štítivě ucukl.

„Cítíte z nich ten smrad? Marně se pokouším ho z nich vydrhnout a pořád jsou ty ruce cítit. Jen proto jsem přežil, i když jsme v pecích měli skončit i my, co jsme je obsluhovali. Rusové však byli rychlejší a naši katani na poslední chvíli práskli do bot. Dodnes nevím, jestli to mám považovat za štěstí. Co si mám myslet o tom, že tahle hrůza se zase vrací a pokračuje?“

„Omluvte kolegu z neznalosti věci, neměl v úmyslu se vás dotknout,“ řekl smířlivě poručík.

Posiles ho neposlouchal. Vykročil ke dveřím, pak se na okamžik zarazil, jako by chtěl ještě něco poznamenat, ale jen mávl rukou a opustil místnost. Jindřich za ním po krátkém rozmýšlení vyběhl. Dostihl ho až u východu z budovy. Než ho mohl oslovit, Posiles se náhle zastavil a obrátil se k němu. Přímo sálal potlačovaným vztekem.

„Jsem tady teprve pár týdnů, ale každým dnem si víc a víc připadám jako cizinec. Nikomu a ničemu už nerozumím. Sloužím už jen jako podoba a jakýsi výstavní vzorek posledního existujícího Žida, který tady nemá co pohledávat. Čtu to z tváří lidí, které potkávám. Kdekdo mi to mlčky dává najevo.“

Náhle vzdorně zvedl hlavu a s tichou naléhavostí se zeptal: „Co myslíte, pane Klemsa, je hodně takových, co uvažují jako ten mladík? Co se zrovna od něj dá očekávat? Možná totéž jako od těch, co odpravili Dintara.“

„Možná se jedná jenom o nedorozumění,“ snažil se ho uchlácholit Jindřich. „Sám ničím neprošel a někde si hověl v pohodlí. Teď se z něčí protekce dostal na tenhle post, kdo ví, jaké má příznivce. To bylo a bude.“

Posiles naslouchal netečně. Myšlenkami byl jinde. Řekl už docela věcně: „Můžu vám být ještě užitečný? Chtěl bych se vrátit domů.“